

PERSBERICHT

November 2014

Verslagen aan het Vlaams Parlement

Knelpuntberoepen – Kwaliteit van de beleidsinformatie

Afstemming tussen onderwijs en arbeidsmarkt

Het Rekenhof voerde twee onderzoeken uit in verband met knelpuntberoepen: enerzijds een onderzoek over de kwaliteit van de beleidsinformatie over knelpuntberoepen en anderzijds een onderzoek over de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt.

Om haar beleid te onderbouwen, steunt de overheid hoofdzakelijk op de jaarlijkse knelpuntberoepenstudies van de VDAB. Die studies zijn een belangrijk instrument, maar in hun huidige vorm geven ze een deels vertekend en overschat beeld van de problematiek. Het Rekenhof formuleerde een aantal aanbevelingen om deze studies meer bruikbaar te maken.

Daarnaast onderzocht het Rekenhof de afstemming tussen het secundair onderwijs en de arbeidsmarkt. De afstemming blijkt nog niet optimaal: uit de grote opleidingen van de derde graad van het TSO en BSO verlaten veel leerlingen de school met een op de arbeidsmarkt minder succesvolle kwalificatie. Het kwalificatiestructuurdecreet van 2009 zorgt deels voor een betere afstemming, maar de uitvoering ervan kampt met problemen van draagvlak, traagheid en gebrekkige informatie.

Beleidsinformatie over knelpunten op de arbeidsmarkt

De belangrijkste beleidsinformatie over de omvang en aard van de knelpunten op de arbeidsmarkt is terug te vinden in de jaarlijkse knelpuntenstudies van de VDAB. Daarin stelt de VDAB de knelpuntberoepen vast en bepaalt het de oorzaken ervan. Dat dergelijke studies plaatsvinden, is positief en de VDAB levert daarmee belangrijke inspanningen om de pijnpunten van de Vlaamse arbeidsmarkt bloot te leggen. De VDAB wilde met de studies in eerste instantie de beroepen afbakenen waarop hij prioritair zijn middelen kan inzetten. De gebruikte methodiek is echter minder adequaat om beleidsinformatie over knelpuntberoepen op te leveren. Enerzijds leidt ze tot een overschatting van het aantal knelpuntberoepen (o.m. door de lage drempel - negen vacatures volstaan - voor opname in de lijst; door toevoeging van beroepen, na overleg met eigen arbeidsmarktexperts en met sectororganisaties, die een afdoende cijfermatige basis missen). Anderzijds is het onduidelijk of de methodiek een representatief beeld oplevert van de Vlaamse vacaturemarkt, aangezien ze op een smalle basis steunt, met name een deel van de VDAB-vacatures. Bovendien maken de studies onvoldoende onderscheid naargelang de knelpuntintensiteit van de beroepen.

De knelpuntenstudies trachten ook, door raadpleging van de VDAB-experts en de sectororganisaties, de oorzaken van de knelpuntberoepen aan te geven. De VDAB onderscheidt kwantitatieve oorzaken (geringe uitstroom uit bepaalde studierichtingen), kwalitatieve oorzaken (tekort aan arbeidskrachten met bepaalde competenties) en arbeidsomstandigheden (laag loon, ...). De oorzakenbepaling is momenteel echter niet structureel onderbouwd met beroeps- en sectorgebonden onderzoeksresultaten. De huidige driedeling bevat ook weinig diepgang: achter een kwantitatief of kwalitatief tekort kunnen nog tal van interveniërende factoren schuilgaan. Tot slot blijven ook een aantal oorzaken onderbelicht, zoals bedrijfs- of persoonsgebonden oorzaken.

De arbeidsmarktprognoses staan nog in hun kinderschoenen. In 2010 werd een Vlaams Arbeidsmarktonderzoek voor de Toekomst opgestart, met kwantitatieve prognoses door het steunpunt WSE, een inventarisatie van vereiste competenties (Competent-databank) en kwalitatieve prognoses in de vorm van strategische focusstudies per sector. De kwantitatieve prognoses zijn momenteel slechts gedeeltelijk uitgevoerd vanwege twee methodologische struikelblokken, nl. de moeilijkheid van macro-economische voorspellingen en het gebrek aan informatie op beroepsniveau. Aan de kwalitatieve prognoses nemen nog maar 11 sectorfondsen (op 33) deel.

Afstemming onderwijs-arbeidsmarkt

Een van de belangrijkste acties van het Vlaamse afstemmingsbeleid onderwijs-arbeidsmarkt is het STEM-actieplan voor het stimuleren van loopbanen in wiskunde, exacte wetenschappen en techniek. Dat actieplan, een gezamenlijk project van de beleidsdomeinen Onderwijs en Vorming, Werk en Sociale Economie en Economie, Wetenschap en Innovatie, zal wellicht vooral op langere termijn resultaten hebben. De overheid is ook gestart met een screening van de opleidingen. Zij richt zich daarbij op de hervorming van het secundair onderwijs, waarvan zij verwacht dat die de afstemming zal bevorderen. Een andere belangrijke actie betreft de uitvoering van het kwalificatiestructuurdecreet van 2009.

Wat de programmatie betreft mogen de scholen sinds het schooljaar 2014-2015 een aantal opleidingen die onvoldoende zijn afgestemd op de arbeidsmarkt, niet meer opstarten. Een aantal STEM-opleidingen mogen ze vrij opstarten en voor de meeste opleidingen hebben zij de toelating van de Vlaamse Regering nodig. De regelgeving bevat geen verdere stimulansen om opleidingen te starten die succesvol zijn op de arbeidsmarkt en waaraan behoefte is. Bovendien is er geen regelgeving die het bestaande aanbod van de scholen aan de veranderde behoeften aanpast of eventueel afbouwt. Een goed evenwicht in het aanbod is nog niet bereikt: scholen bieden op de arbeidsmarkt minder succesvolle opleidingen ruim aan, terwijl een aantal succesvolle opleidingen beperkt wordt aangeboden. Het kwalificatiestructuurdecreet van 2009 moet de afstemming van het onderwijs op de arbeidsmarkt verbeteren. Dat decreet kende echter een gebrek aan draagvlak bij de sociale partners in de SERV, wat leidde tot een aanpassing ervan in 2011. De VLOR heeft er nog altijd fundamentele bedenkingen bij.

De arbeidsmarktgerichte onderwijsopleidingen bestaan uit een deel basisvorming en een deel beroepsgerichte vorming. Voor de beroepsgerichte vorming heeft de decreetgever

geen specifieke eindtermen bepaald. In de praktijk kunnen de scholen een deel van de leerplannen baseren op de beroepsprofielen van o.a. de SERV, maar 45% van de door het Rekenhof onderzochte leerplannen van de derde graad van het BSO en 77% van de derde graad van het TSO vermelden geen beroepsprofiel. Een deel van de leerplannen is ook al geruime tijd niet geactualiseerd. In de toekomst zal de beroepskwalificatie de basis vormen voor het beroepsgerichte gedeelte van arbeidsmarktgerichte opleidingen. De beroepskwalificatie vergt arbeidsmarktrelevantie en een invulling van de opleiding op basis van een beroepscompetentieprofiel. De leerplannen zullen de beroepskwalificaties op herkenbare wijze moeten bevatten. Die aspecten garanderen een betere inhoudelijke afstemming in de toekomst. De nieuwe regeling bevat echter geen bepalingen voor een actualisatie of eventuele afbouw van opleidingen en betreft de onderwijsverstrekkers laat bij de totstandkoming van de beroepskwalificaties. Al samengestelde beroepskwalificatiedossiers tonen aan dat de gehanteerde competentiefiches bijna altijd moesten worden aangevuld en dat de arbeidsmarktrelevantie beperkt is aangetoond. De competentiegerichte aanpak houdt ook risico's in.

Reactie van de ministers

De minister van Werk stelde vast dat het Rekenhofrapport, naast appreciatie voor de knelpuntberoepenstudies, een aantal pertinente opmerkingen en aanbevelingen bevat die verdere opvolging vereisen. De minister beschreef in zijn antwoord enkele verbeteracties die aansluiten bij de aanbevelingen van het Rekenhof. De minister van Onderwijs onderschreef het rapport over de afstemming dat volgens haar een oproep aan alle betrokken partners inhoudt zich verder in te spannen voor een betere afstemming van het onderwijs op de arbeidsmarkt.

Informatie voor de pers

Het Rekenhof controleert de openbare financiën van de federale Staat, de gemeenschappen, de gewesten en de provincies. Het draagt bij tot de verbetering van het overheidsbeheer door nuttige en betrouwbare informatie die voortvloeit uit een tegensprekelijk onderzoek, toe te zenden aan de parlementaire vergaderingen, aan de beleidsmakers en aan de gecontroleerde diensten. Als collaterale instelling van het parlement werkt het Rekenhof onafhankelijk ten opzichte van de overheden die het controleert.

De verslagen *Knelpuntberoepen* en *Afstemming tussen onderwijs en arbeidsmarkt* zijn bezorgd aan het Vlaams Parlement. De verslagen en dit persbericht staan op de website van het Rekenhof (www.rekenhof.be).